

SZEKSZÁRDI RÉGISÉGEK.

IRTA

KUBINYI ÁGOSTON,

A MAGYAR NEMZETI MUZEUM IGAZGATÓJA.

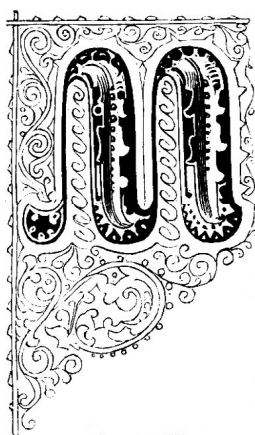
FELOLVASTATOTT A MAGYAR AKADEMIA 1857-ki APRIL 7-kén TARTOTT GYÜLÉSÉN

PESTEN,

NYOMATOTT HERZ JÁNOSNÁL.

1857.

ielőtt azon székszárdi régiségeknek, melyek soraim tárgyául szolgálnak, leírása- s magyarázatába bocsátkoznám, czélszerűnek, sőt szükségesnek tartottam a következőket előre bocsátani :

A milyen különbözők a népek szokásai s fogalmai- a becsület- és tiszteletről, szintoly különböző- és sokféleképen takarítottak és takaríttatnak el jelenleg is halottaik. — Ugy tapasztaltuk azonban, hogy ezek eltemettetésénél részint a halott iránti kegyelet s némi tisztelkedés, részint azon főczél vétetett figyelembe, hogy a rothadásnak indult testek az élőknek ártalmára ne váljanak.

Kétséget nem szenved, hogy a föld különböző népei a halottak eltemetetésénél annál több tiszteletet bizonyítottak, minél pallérozottabbak voltak, mint azt a régi egyiptomi, görög és római temetési szertartások mutatják.

Több népeknél, mint a görögöknél, rómaiaknál, hunnoknál a halottak megégettettek.

A régi világ bölcsei már az ős időkben azt állították, hogy a halottakat az emberiség maradványaiként kell tekinteni, kiknek első anyagukhoz, a földhöz, vissza kell menniök. Azonban lehetetlen volt azon időkben ezen nézetet általánossá tenni: mert Heraclit parancsolá, a halottakat megégetni, hogy első elemeiknek visszaadassanak; ki úgy vélekedett, hogy minden e világon tűzből készült. Thales, ki a vizet tartotta minden dolgok anyjának, a földbe akarta takarítani a hullákat. Demokrit azonban, ki a feltámadást hitte, mézbe mártani javallotta azokat, hogy fentartathassanak.

Némely pogányok azon véleményben levén, hogy egy része a léleknek még mindig megmarad a halottak testében, gyakran el nem határozhatták magokat azon szokás követésére, hogy a hullák megégettessenek. Ugy látszik azonban, hogy a keresztények mindjárt eleitől fogva ezen szokást kedveseik iránti kegyeletlenségnek tartván, halottaikat eltakarították*), ugyanazért a halottaikat elégetők

*) Tertulian de resurrectione Carnis. C. I.

által kigúnyoltattak, s azzal vádoltattak, hogy azért nem akarják a megégetési szokást alkalmazni, mert a feltámadás képzelt reménye az által lehetetlenné válnék.

Azonban a halottak megégetése nem volt általános szokás, s az eltemetési szertartást gyakran megelőzte; ezt Cicero is Cyrus és Numa példájával bizonyítja, s azt mondja, hogy egészen az ő idejéig a Cornelia-család Rómában az eltakarítási szertartást követte *).

Még nyilvánosabb példákat nyújt erre a régi görögök, egyptomiak, s persák története, kik az embertelen megégetési szokást elhagyták.

A görögök temetkezése körül következő szertartások divatoztak: **)

A holttestet vagy egyszerűen bocsátották le a sirgödörbe, vagy előbb máglyára téve megégették, s az összepörkölt csontokat borban megmosván s olajjal bekenve a test hamvaival együtt hamvvederbe tévék s rejték el a földbe. A meg nem égetett holttestet úgy helyezék a sirba, hogy arczczal a kelő napot nézze. De a megarai polgárok ellenkező szokást követtek. Az égő máglya között boráldomás tartaték, s barmok öletének, melyeket feldarabolván

*) Cicero de legib. II. C. 22.

**) Fojtényi, a görög régiségtan rövid egybefoglalata. 95. lap.

az égő máglyára hányták a megholtak ruháival, fegyvereivel, sok tömjén és más illatszerekkel együtt.

Vezérok máglyáját, annak felgyújtása előtt háromszor kerülék meg sebes léptekkel, s hadilárma közt a katonák.

Sirjaik és siremlékeik: Eleinte legegyszerűbb vermek valának a sirok, hová lebecsáztatván a holttest, behányaték földdel, s egy kis domb kövekből vagy földből mutatá az elhunynak nyughelyét. Utóbb földalatti barlangokat készítvén, azokba tévék el halottaikat a görögök. De ezen földalatti nyughelyek mindig több s több gondal készítettvén el, fokankint oly díszben, oly nagyszerű s pompás modorban hozattak létre: hogy azokat nem annyira sirboltoknak, mintinkább földalatti templomoknak, s megholtak palotáinak lehetne nevezni; valának ugyanis bennök egész oszloprendek, folyosók, emeletek. Azért is az ide lett megholtat gyászoló rokonok s barátok hónapszámra is benlaktak ezen sirboltokban, keseregvén s könyezvén a kedves hamvak fölött. Fogadtaték rendes sirőr, ki folyvást a halál termében lakván, gondját viselje az egész épületet őrizze a holttestet, vagy annak hamvvedrét, s időnként töltögessen olajat az égő villárokra.

A sirkertek vagyis temetkező helyek többnyire városon kívül valának s nyilvános utak mellett. Nagyérdemű férfiakat hegyek ormán, város közepén, köztérekben, templomok mellé, sőt ben a templomban is szoktak volt elte-

metni. Athenaeben a Karamikosz nevű városnegyednek kapunküli része vala kitűzve dísztemető helyül. Némely családok külön sirböltöt csináltattak magok számára saját kertükben, vagy küin országutak mellett. A thebaei házépítő polgárnak legelső gondja vala sirböltöt építeni; ezt a spártabeliek sem mulaszták el; mint kiknek amugy is legforróbb vágy birá keblöket, holtok után őseik hamvai mellé jutni. Miről, hogy annál biztosabb reményük lehessen, valahányszor háboruba kelle menniök, bizonyos jegyet kötének karjokra, melyből ha netalán elesendettek, rájuk ismerjenek fenmaradt bajtársaik, s kitkit illető sirjába tegyenek.

A rómaiak temetkezése

Unger szerint.

A halhatatlanság tana már a legrégibb emberiség történetébe be van szőve, s lassan haladott nemzetségről nemzetségre, míg végre tisztább fogalmat ért. A rómaiak ezen hitet az egyiptombeliectől és görögöktől öröklötték. A halhatatlanság hite mellett, hitték a lélek vándorlását, s így temetési szertartásaik is ezekhez voltak alkalmaztatva. Mídon Diogenes aziránt kérdeztetett, mi történjék halála után holttestével? azt rendelé, hogy heverni hagyják; „Ez által azonban temetetlen maradsz“, mondák tanítványai; „Bizzátok

ezt az orrokra“ válaszolá ő, tudván azt, hogy érdekükben áll az élőknek őt minél előbb eltakarítani.

A rómaiak részint megégették, részint eltemették halottaikat. Az első mód úgy látszik a rómaiaknál régiebb.

Numa a vallásos szertartások legnevezetesebb tanítója, nem akart megégettetni, hanem azt rendelte, hogy könyveivel a Janiculumon temetessék el. Ha az elégtetés a rómaiaknál általános volt volna, akkor a Cornelia, Fabricia s egyéb nemzetségek előjoga, hogy a városban temetessenek el, nem hozatott volna.

Azon képzelet, hogy a halál csupán elbucsuzás az élők-től annyira uralkodó hite volt ezen népnek, hogy csak kevés különbség volt a halottak és a távozóktól elbucsuzás közt.

A szem lenyomása egy a legszentebb kötelességek közül volt, melyet mindenkor egyik a legközelebbi rokonok közül végezett. Ezután a mosás következett: az asszonyok vették át a halottat, s ezt földre terítvén, meleg vízzel mosták meg, s így adták át a polinctoroknak (bekenőknek) kik bizonyos só, szurok, olaj, bor, salétrom, méz és viaszból állott kenőccsel megkenték, ez által a testet több időre a rothadástól megóván. Mire az előkelők többnyire 9 napra a díszágyon kitétettek s azután a városon keresztül, gyakran nyitott arccal, többnyire éjszakának idején, fáklyák mellett kísértettek a halottak, s ezen szokás, hogy

annál pompásabb legyen, később a nappali temetkezéseknél is megtartatott. A kíséret lényeges részét tették a tubatores (fuvó zenészek) siró nők, a rokonok gyászban s több vagy kevesebb nép; a halott a fórumra vitetett s fölötte vagy valamely rokona, vagy más erre megbízott szónok a szószékről, dicsérő halotti beszédet tartott.

A fórumról a halott vagy a máglyára, vagy a temetkezési helyre vitetett. A magánzók s földbirtokosok többnyire az utak melletti földeik szélére temetkeztek, részint hogy a jobb s használható földet megkíméljék, részint hogy az elmenőket halottaikra emlékeztessék. Azok, kiknek földük nem volt, a köztemetőekben takarítottak el. Azon férfiak azonban, kik életüket az államért feláldozták, és a római névnek a világban dicsőséget szereztek, a tanács külön oklevele mellett a Mars-téren külön sirokat nyertek, mint a Luculus, Pompejus, Sylla, Drusus, Marcellus s egyébekkel történt *).

A máglya, mely az előkelőknél gula (pyramis) alakú volt, többnyire 4 emeletből állott. Az első szalmával töltetett meg, a középsőket virágokkal, koszorúkkal, ruhadarabokkal, fegyverekkel ékesítették. Hogy a különben is

*) Lásd Plutarchban Lucullus és Pompejusról, Appianusnál Sylláról, Suetoniusnál Drususról, Virgiliusnál Marcellusról.

száraz fát minél előbb lángba boríthassák s a rossz szagot elfojtsák, tömjént, fűszerillatokat s gummit szórtak a máglyára. Fődiszét az efféle szertartásnak a cyprus-galyak tették, melyek a halott körül a díszágyon fel voltak rakva. A máglya összerogyott s a lángok csakhamar elenyésztek. A nők szétszórt hajjal körülveszik ezt, s kedves halottjuk maradványait felszedik, a csontokat tejjel s borral megmossák s illatos fűszerekkel meghintve, melyek közé forró könyeiket csepegtetik, hamvvedrekbe teszik.

Ezek azután vagy a háznál tartattak, vagy kisebb nagyobb, különösen e célra épített kriptákba (mausoleumokba) melyek többnyire földalattiak voltak, gyakran fülkébe (Nischen) tétettek le *).

A koporsóba a halott legkedvesebb eszközei, étel, ital, érmek, ékszerek, gyakran a temetkezésnél felmaradt kenőcs s azon áldozati edények, melyek a temetkezésnél használtattak, melléje tétettek.

A halott csontjai letétele azzal végződött, hogy a pap (áldozár) a jelenlevőket, vízzel megfecskendezve megtisztította, a síró asszony pedig a kísézőket „Ilices“ szóval elbocsátotta.

Ezeket előre bocsátván, szükség még itt, hogy a szekszárdi régiségek leírása s meghatározásánál bizonyosabban

*) Unger Sitten und Gebr. der Römer. 1-tes B. 5-tes Heft p. 55.

indulhassunk, megjegyezni, hogy az archäologok 3 korszakot számlálnak, t. i. kő-, bronz- és vaskorszakot.

Az elsőben, a legrégebbsen, midőn művészet még nem létezett, s az érczek használata még ismeretlen volt, oly házi eszközökkel, fegyverekkel és szerszámokkal éltek, melyek kőből, csontból, égetett cserépből s fából állottak. A művészet kifejlődésekor kezdődött azon idő, melyben cin és rézkeverékből készítették szerszámaikat; s ez bronzkorszaknak hivatik. Utolsónak neveztetik a vaskorszak, mely sokkal később veszi eredetét, t. i. a vas feltalálásakor, melyben a bronz készítményeket nagyrészt vas készítményekkel cserélték fel.

Minél távolabb voltak a tartományok Olaszországtól, hol azon korszakok kifejlődtek, annál későbbben hatottak oda, úgy hogy Dániában Worsaae szerint, a vaskorszak a 8-dik században kapott életet, holott más tartományokban, mint Pannoniában századokkal hamarább már honos volt.

A bronzkorszak ideje a vaskorszak idejétől nem abban különbözik, mintha a vaskorszakban előbb használt bronz-szerszámokat elhagyván, csupán vasból készültek alkalmaztattak volna, hanem leginkább abban, hogy az utóbbiban több vas- mint bronzeszközök használtattak.

Általánosan vehetjük, hogy a vaskorszak a kereszténység korszakával meglehetősen egyidejű, legalább a

kereszténység terjesztésével szinte azon időben terjedt el *).

Ezek után lássunk már most régiségünk leírásához :

1845. évi april hó 14-kén Szekszárdon (a rómaiaknál hajdan Alisca), Tolna megye rendei rendelkezéséből a megyeház mellett tervezett rabdolgoztató intézet alapításakor, az épülethez szükségelt talap (Fundament) kiásatása alkalmával, a földszintől két ölnyi mélységre az ott dolgozó rabok egy egyszerű kőkoporsóra akadtak, erről a födél levétetvén, abban egy hat lábnyi hosszú szép alakú és fejfel éjszaka fekvő emberi csontváz, mely fogai után itélve 40—50 éves férfiúé lehetett, találtatott. A koporsóban azon testen kívül más nem találtatott. Ugyanaz nap a koporsó mellett egy réz-késecske ásatott ki.

A koporsó 7 darabból állott, melyek egyike a fedelét, kettő oldalait, egy a fej, másik a láb melletti széleit, kettő pedig az alját tették. A sarcophag fehér, kék erekkel vegyült mészkőből állott, hasonlóból azon kövekhez, melyek

*) Tud. gyűjtemény 1824. IX. füzet, 62 lap. „A harmadik században már voltak a mostani magyar földön (Pannoniában) keresztények, jelen levén a triminumi gyülekezeten (Concilium triminum) 326-ik esztendőben a szabariai püspök Mogasius. „Lásd Harduicus Collectio Conciliorum“, hol a püspök Dominus panoniusnak neveztetik.

néha Báton töretnek. Hossza 6' 6'' szélessége 3' 2'', vastagsága 1'. Meg kell itt jegyezni, hogy ezen koporsó birtokába museumunk nem jutott.

1845. ápril 23-kán és így 8 nappal később a fent érintett koporsótól 4 öl távolságra, ugyanazon irányban, de két lábbal mélyebben, dr. Tormay Károly megyei főorvos szorgalmas kutatása következtében, ismét egy nagyszerű sarcophagra akadtak, mely a ns. megye által akkori főispán Ürményi József cs. kir. kamarás és b. Augusz Antal alispán tevékenységével nagy pontossággal és vigyázattal kiásatván minden ehhez tartozandókkal együtt, hajón Pestre szállított, s a dicsőült **József Főherceg Nádorunknak** előre tett jelentés után Clark Ádám szivességéből nagy gonddal az akkor épített új lánczhid udvarán a 110 mázsát nyomó ókori jövevény, ahhoz való gépek segítségével a hajóból kiemeltetvén, nagy néptömeg csudálkozása kíséretében a museum udvarába hozatott, s ideiglenesen a középkapuban állítatott fel.

Az ehhez tartozó egyéb régiségeket s illetőleg eszközöket a Főherceg Nádor kezéből vevén személyesen át, szinte museumunk birtokába jutottak.

A sarcophag (lásd I-ső táblán) fehér márvány, hihető nem carrarai, hanem pharosiból készült. Mert a carrarai márvány finom szemcsés (feinkörnig), vagy mint a szobrászok mondják, kislevelű (kleinblättrig); a pharosi pedig

durva szemcsés (grobkörnig) s sarcophagunk inkább ehhez hasonlít. Meg kell még itt jegyeznem, hogy a Ferenczy István szobrászunk által felfedezett krassói márvány szintén a pharosihoz hasonlít.

A sarcophag két részből áll, ugymint valódi koporsóból, és fedeléből, s ezek az északi és déli részen (lásd II-dik tábla) erős vas-kamókkal és ónnal beöntve a pereme körül mészevegyitékü ragaszszal összefoglalva voltak.

A födélen a jobb sarok felé egy három szögű nagy hézagot lehet látni, melyen egy vékony ember könnyen beférhetett a sarcophagba, mi nagy erővel vitetett véghez, s kirablásra mutat.

Hogy pedig ezen hézag későbbi betörés által eszközöltetett, leginkább abból következtethető, hogy a hányt földnek fekvéséhez képest nyugatról sirba bocsátott koporsónak említett hézaga felé, keletről mintegy négy lábnyi újabb leásás volt feltűnőleg észrevehető. A betöréskor ezen hézag körül a föld csak hat ujjnyira a koporsó peremétől leásva s ott több csontdarabok találtattak, melyek egy csontvázhoz tartoztak, s asszonyéi voltak. A csontok mellett a koporsó pereme mögött mintegy maroknyi szén cserfából s egy kis puskatüzkő, milyen most is használtatik, találtatott, mi arra látszik mutatni, minnekutánna a koporsó előlapjának alja elhozatalakor füstös volt (de lemosatván jelenleg tiszta), hogy az erő-

szakos betörés és illetőleg kiraboltatás éjszakának idején történhetett.

Minekelőtte az e mellett lelt eszközök leírásához fog-nék, lássuk a koporsót magát :

I. Tábla. Ennek hossza 7', magassága tetőstől együtt 4 $\frac{1}{4}$ '.

A sarcophag alsó része előlapján két oldalról Amor és Psyche álló s ölelkező basreliefképei láthatók; az e közti tért egy berámázott, beszegett üres, írás nélküli lap teszi; a teteje egyik sarkán egy gyümölcsessel telt, a másik sarkán pedig egy üres kosár mellett egy basreliefmellkép látható.

A II-ik táblán a koporsónak fejmelletti alsó részén vörös krétával befestett alapon, mi a nagyobb ritkaságok közé tartozik, Apolló ül széken, balkezeiben lirát tart, melynek hurjai lefüggő hajfürtjével együtt elhozatalakor meg voltak aranyozva, előtte a phrygiai ifju kését köszörüli; hogy a fűzfához kötött Marsyast megnyúzza; kiról a mythos ezt mondja :

Marsyas Oeagrus vagy Hyagnis fia volt. Midőn Minerva az általa feltalált fuvolát, azon való bosszankodásában, hogy az fuvásközben arcát elrútítja, eldobá, és arra, a ki felveendi, legkeményebb átkát mondá, történetből Marsyas találta meg e hangszert, s csak hamar oly tökéletesen fuvá, hogy Apollót vetekedésre bátorkodnék felszólítani, — harcz-bíráknak a muzsák hivattak meg. Eleinte a fuvola erősebb

hangja elnyomá az istenség lantja gyengébb hurjait, s már Marsyas kezde győzedelmeskedni, midőn Apollo megfordítván a cythaerát, játszását énekkel kíséré, ezt Marsyas nem utánozhatván fuvolásával, a múzsák Apollónak ítelték a győzedelmet, ki erre a vakmerő bőrét elevenen lehuzatá, s így őt megöleté. Ekként teljesedett be Minerva átká.

A láb melletti oldalon b. alól két basrelief, egymásba tett veder látható, melynek felsőbbjéből szőlővenyige nőtt ki, szőlőlevelekkel s gerezdekkel gazdagon megrakva.

A sarcophag teteje a. oldalán felől egy ifju férfifő, a másik sarkon egy gyümölcsessel telt kosár; a b. alatti oldalon levő sarokban szinte egy gyümölcsessel telt kosár; a másikon pedig egy delphin láthatók.

A koporsó egész hátulsó része minden ábra nélküli, durva faragvány. A sarcophag körül, s ehhez közel többféle, üveg-, cserép-, kő-, bronz- és farégiségek fellállítva találtattak. (Lásd a III-dik és IV-dik táblát.)

Üvegeszközök a koporsó körül több helyen s nagy számmal találtattak, melyek igen vékonyak s szivárvány-szinűek voltak. Ezen üvegeknek vastagabb részei annyira elmállottak, hogy kis nyomás következtében porrá váltak. Voltak ezek közt több phiala formájú üvegedények, egészen romlott állapotban, melyek azonban a museum birtokába nem jutottak.

A behozott eszközök e következők:

1-ször. A III-ik táblán lefestett nagy ritkaságu üvegcsésze, melyről azonban alább lesz szerencsém bővebben szólni.

2-szor. A IV-ik táblán festett eszközök :

a) egy $9\frac{1}{2}$ " magasságu négyszögletes füles üvegkorsó, mely egy harmada hijával bizonyos mézből, borból és olajból álló folyadékkal van megtelve, s hihető, a hiányzó anyag a halott megkenettetésére fordittatván, a felmaradt mennyiség ide üvegestől melléje tétetett. Az üveg egy földből összevert és megkeményedett dugaszszal volt befedve, mely azonban be nem hozatott.

b) Egy 10" magasságu füles és 6 szegletes üres üvegkorsó dugasz nélkül.

c) Egy $4\frac{1}{4}$ " magasságu a hamvvedrekhez hasonló üveg-edény.

d) Egy 7" magasságu alól hoszas, felfelé nyuló vékonyabb nyakú, butellákhoz hasonló üveg-könyvedény (lacrimatorium).

e) Egy 4" magas, üres égetett cserépből készült sötét barnás színű fazék.

f) Egy 6" átmérőjű s 2" magas egyszerű készületű márvány tálacska, melyben :

g) Egy 2" kis áldozati márvány lábacska (pes votivus) találtatott *).

*) Antiquitates Graecae et Romanae a P. Montfauconio. Lib. Quartus. Caput IV. De Devotionibus et votis. §. 3. „Vota tum apud Graecos tum apud

h) Gyantakőbőlí ékszerék, (Bernstein).

i) Két a belek vizsgálására használt 6'' és egy 5'' bronz-késecske (fusicula) melyek közül azonban a nagyobbik a fent említett, hozzánk nem érkezett mészkőbőlí koporsó mellett találtatott, a kisebbek pedig a most leirt sarcophag mellett.

k) 11'' magasságu füles és dupla fenekü bronzkorsó, hasonló a régibb idejü, mintegy 50 év előtt divatban levő kávéibrikekhez.

l) Egy 7'' magasságu szinte füles, a fentebbihez kissé hasonló bronzkorsó. Ezek hihető a halotti áldozatnál, az első tömjénezésre s füstölésre, a második arra szolgált, hogy ebből tömjénezési folyadék tüzre öntetett *).

Romanos adeo fuere frequentia, ut multis in monumentis observentur, imo fatendum sit, ingentem statuarum, anaglyphorum aliorumque monumentorum numerum, vota referre vel suscepta, vel soluta. Quae tamen in marmoribus occurrunt vota, ea votarum potius solutiones dicenda; etsi usu vulgari ista quoque vota nuncupentur. Haec autem vota suscipiebantur pro salute et incolumitate Imperatorum, aliorumque Imperii procerum; item provinciarum et civitatum caussa; pro expeditionibus militaribus et pro felici exitu cujusvis negotii maxime in periculis: et quando res ex voto successerat, vota nuncupata solvebantur."

*) Antiquitates Graecae et Romanae a P. Montfauconio. Liber III. Cap. III. §. 3. „Vasis ad thura vel conservanda vel accendenda destinatis illa subjungimus, quibus pagani ad libationes atque aspersionem utebantur. In his primo loco ponimus Praefericula, sive vasa illa ansata liquoribus et vino in sacrificiis fundendo praeprimis adhibita.

m) Egy számtalan darabokra porlott, szinte bronzkorsónak igen ékes, szakállas emberfőt ábrázoló cifra füle, melynek azonban töredékei birtokunkba nem jöttek.

n) A sarcophag mellett találtatott szinte egy nagy áldozó tál rézből, melynek azonban csak karimájának töredékrészletei és cifra vastag feneke n. került a muzeum birtokába, a többi mind rézag (Grünspan) által felemésztve volt.

A sarcophag előtt egy $1\frac{1}{2}'$ nagyságu, az áldozatra szolgált illatszerek elfoglalására használt négyszögü elrohadt faszekrényke (Crenula, cistula) feküdt, melynek sar-

Ibidem liber IV. Cap. I. §. 5. „Vas aeneum tribus sequentibus Fig. 8—10 simile Begerus Epichysin 4) vocat, quo scilicet vinum in cyathum effundere solebant. Antiquitus quidem guttus fundendo vino destinatus erat et poculo seu crateris loco, simpulo uti consueverant. His vero, ut Varro docet, ad usum sacrificiorum translatis, Epichysin et cyathum adhibere coeperunt. Quod vasorum genus guttus appellabatur diversae fuit formae. In eo tamen haec vasa omnia conveniebant, quod angusto admodum ore fuerunt; ita quidem, ut liquor quasi guttatim ex illis deflueret. Reperiuntur autem gutti eiusmodi tam aenei, quam figuliní, iique non vino tantum, sed oleo praesertim variisque unguentis servandis inserviebant.“

§. 8. „Pocula 8) veterum non una constitere forma Fig. 7, 8, 9, tria, caque fictilia ex museo Brandenburgico proferimus; quorum primum voce „Sitio,“ duo reliqua voce latina „Bibe“ et graeca „Pie,“ quae idem significat, ac prior illa, notata sunt.

kai rézzel megerősítvék; a zár helyéni pléhen, mely réz szegekkel volt leverve (o. betű alatt lerajzolt) öt szögletű kulcslyuk látható, két oldalán pedig p.p. rézfogantyúk (Handhaben) láthatók.

A szekrénykében a koporsó kerületében található hányt földhöz hasonló agyagföld létezett, s mintegy maroknyira oly földet lehetett belőle kivenni, mely úgy látszott, mint-ha amalgamával keverve volt volna. Egyébiránt a ládika fája elrothadván, annak csak porhanyult darabjai voltak találhatóak *).

Mindenek felett legkitünőbb részét és valódi archäologiai kincset foglal magában a III-ik táblán lerajzolt, s főntebb említett üvegcsésze.

A sarcophag körül lelt s elszórt számos üvegdarabok közt, több vékony átlátszó itt ott szivárvány színű s több nagyobb görög betűkkel ellátott üvegtöredékek találtattak, melyek b. Augusz Antal, akkori tolnamegyei alispán neje, fáradhatatlan szorgalma s pontossága által felszedetvén, összeragasztattak, azonban midőn a dicsőült Nádor által

*) *Antiquitates Graecae et Romanae* a P. Montfauconio Lib. III. Cap. III. §. 1. „Facimus initium ab Acerris, seu arculis, quibus thus aliaque odoramenta reponerantur, quae cum sacrificiis praecipue in manu Camilli, sive ad ministri, et nonnunquam in Vestalium quoque manibus conspiciuntur.

nekem átadattak, akkoron még több részecskéi hibázván, oly állapotban voltak, hogy a rajtok levő irást olvasni nem lehetett. Ezek közül még néhány előkerülvén, sikerült mindnyáját Piesche üvegész által úgy összeragasztani, hogy az egész üveg-edény gyönyörű formája meglepőleg hat a nézőre.

Az edény magassága talapzatától számítva $4\frac{1}{4}$ '' , átmérője a szájánál 6'' . Alól 3 csiga és 3 egészen kiálló nyitott száju delphin talapzatul szolgált, melyek közül azonban egy delphin hibázik. — Az edény alját fenekénél kívülről gyönyörű czifra karima foglalja körül. Az edény közepén kívülről egyes görög nagy betűkből álló körirat látható, e közt azonban ezen ξ jegy állt, mely nem levén betű csak úgy vezethetett engem azon gondolatra, hogy ez jele a körirat kezdetének és végének, minekutánna ilyet más üvegedényeken is lehet látni *).

A köriratból hibázik ugyan 5 egész betű s a *T*-nek egy része, azonban ezeket könnyű oda érteni, hogy a körirat értelmét ki lehessen venni, mely következendő „*AEIBE TΩ HOIMENI HIE ZHΣAIZ*“. Mi deákul annyit tesz: liba pastori; bibe vives, vagyis magyarul : Áldozz a pásztornak, igyál s élni fogsz.

*) Lásd: Catacombes de Rome par Louis Perret. Paris 1853. Vol. IV. p. XXXI.

Ennyit diszedényünk külső leírásáról.

Már ha most a körirat értelmét, az edény használatát, s korát tekintem, buvárkodásomnál több összehasonlításokra van szükségem. Az efféle üvegedények ugyan a nagy ritkaságokhoz tartoznak, azonban néhány helyen mégis több, miénkhez hasonló találtatott, melyeknek leírásából, hogy az olvasó a miénket is kitanulhassa, s mint az eddig ismert legszebbiket s legérdekesbiket becsülhesse, sőt véleményemet méltányolhassa, szükségesnek találtam, azon kútfők szerint, melyeket használtam, szintén másokat is megismertetni. Ezek :

Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande.

V. und VI. 1844.

II. Vasa diatreta in Cöln.

„Bei der Anlage einer neuen Häuserreihe zu Köln in der nicht weit von der Apostelkirche gelegenen Benesis-Strasse fand man im April d. J. nahe neben einander zwei einfache Steinsürge, in deren jedem ein männliches Gerippe lag. Beide hatten eine Kupfermünze im Munde, die eine von Trajan, die andere von Constantin dem Jüngern, und zu Häupten die Glasgefässe, welche wir Tafel XI. und XII. in natürlicher Grösse abbilden. Das grössere Fig. I. befindet sich mit der Münze Trajans im Besitze des Herrn Aldenkirchen, dessen Gefälligkeit der Verein die Zeichnung verdankt; das kleinere Fig. II.

gehört dem Maurermeister Herrn Löwenstein, und ist in der Kunsthandlung von Heberle (Trankgasse Nr. 13) zu sehen. Die Zeichnung hat Herr Osterwald aus jenem Hause angefertigt. Jenes ist vortrefflich erhalten; diesem ist ein Theil des Randes nebst den beiden ersten Buchstaben der Inschrift abgebrochen, auch am Untertheile des Netzes Einiges verloren gegangen. Sie bestehen aus einem ziemlich dünnen weisslichen Glase, und weisen sich durch Material, Form und Arbeit als Werke desselben Künstlers und derselben Zeit aus. Die Zierlichkeit der Form verdient unsere Bewunderung; ganz vortrefflich aber ist die Arbeit, welche einen neuen Beweis von der allen neueren Leistungen in Glas überlegenen Kunstfertigkeit der römischen Kaiserzeit gibt. Diese rührte nicht von Griechenland, sondern zuerst von Sidon her. Dann genoss in der Kaiserzeit besonders die Fabrik in Alexandrien einen grossen Ruf (vergl. z. B. Martial. XII. 73, Vopisc. Saturnin. 8). Allerdings zog sich auch dieser Zweig der Kunstübung, seit man zwischen Cumac und Lüternum geeigneten Sand entdeckt hatte (Plin. 36. 26. 66) frühe nach Rom, und die Vitriarii waren dort zahlreich und ihre Arbeiten hochgeschätzt. Der kunstreicheren bedienten sich vorzugsweise die Kaiser bei Gastmählern und schenkten sie wohl beim Aufbruche ihren Gästen (apophoreta). Aber die alexandrinischen blieben die berühmtesten, und eine Art von Bechern, die allassontes, von schillernden Farben, konnte man der Beschaffenheit des Sandes wegen nur dort verfertigen (Strab. XVI. 521). Von diesen sandte Hadrian drei, welche ihm ein ägyptischer Priester verehrte, als kostbares Geschenk nach Rom (Vopisc. I. I.) Zu diesen gehörten vermuthlich auch die unsrigen; in jedem Falle beweisen die Inschriften, dass sie bei Gastmählern gebraucht und mit Glückwünschen für die Gäste versehen waren. Bedenkt man nun, dass auf einem zu Strassburg gefundenen ähnlichen Becher der Name des Kaisers Maximianus steht, so wird man es begreiflich finden, warum die kölnischen ohne weitere Zugabe in einfache Gräber gelegt wurden.

Die Verstorbenen mögen vornehme Militärpersonen gewesen sein, welche die Gläser vom Kaiser geschenkt bekamen, sie in der Provinz in hohen Ehren hielten und als kostbare Beweise kaiserlicher Gnade mit in's Grab nahmen.

Solche Werke sind bis jetzt nur sehr wenige bekannt geworden: zuerst ein 1725 im Novaresischen gefundenes, welches sich in der Sammlung des Marchese Trivulzi in Mailand befindet, und von Amoretti in Winckelmann's Geschichte der Kunst 1. 2. 20. (Abbild. Nr. 22) herausgegeben worden ist.

*„Die Schale ist äusserlich netzförmig und das Netz ist wohl drei
„Linien vom Becher entfernt, mit welchem es mittelst feiner Fäden oder
„Stübchen von Glas, die in fast gleicher Entfernung vertheilt sind,
„verbunden ist. Unter dem Rande zieht sich in hervorstehenden Buchstaben
„die auch, wie das Netz, durch Hülfe erwähnter Stübchen etwa zwei Linien
„weit von dem eigentlichen Becher getrennt sind, folgende Inschrift herum:
„BIBE VIVAS MULTIS ANNIS, eine gewöhnliche Gesundheit, welche
„nach Buonarrotti (Osservazioni sopra alcuni frammenti, tav. 15. p. 98.
„tav. 19. p. 212) die Alten auf solche Glasschalen zu setzen pflegten. Die
„gedachte Schale hat weder Fuss noch Basis, wie bei vielen alten Schalen
„der Fall ist; um sie herzustellen, war daher ein in der Mitte hohles Gestell
„nöthig, welches man ἐρηρῶδες nannte. Die Buchstaben der Inschrift sind
„von grüner Farbe, das Netz ist himmelblau; beide ziemlich glänzend.
„Der Becher hat die Farbe des Opals, d. h. eine Mischung von Roth, Weiss,
„Gelb und Himmelblau, wie die lange Zeit unter der Erde gelegenen Gläser
„zu sein pflegen. Es wäre indessen möglich, dass der Künstler selbst dem
„Glase diese Farbe gegeben hätte. — Zuverlässig sind an dieser Schale
„weder die Buchstaben noch das Netz auf die gemeine Weise angelöthet,
„sondern das Ganze ist mit dem Rade aus einer festen Masse Glases auf
„dieselbe Weise wie bei den Cameen gearbeitet. Die Spur des Rades nimmt
„man deutlich wahr.“*

2) Einige Fragmente bei Isola Farnese, dem alten Veji, ausgegraben, welche Winckelmann erwähnt, und der auch aus Göthes italienischer Reise bekannte Antiquar und Cicerone Hofrath Reifenstein folgendermassen beschreibt (Winckelm. Werke XII. 5. LXXXIX. Donauesch. Ausg.): „Unter den Glasstücken, davon man nur einen sehr geringen Überrest zu „Gesicht bekommen, sind viele Scherben von sehr artig wie auf dem Dreh- „stuhl gearbeiteten Schalen, auf denen einige sehr weit abstehende und „gleichsam angelöthete Zierrathen befindlich sind, an denen die Spur eines „Rades, mit welchem ihnen die Ecken und Schürfen angeschliffen worden, „sehr deutlich zu bemerken ist.“

3) Eine in Strassburg entdeckte Schale, von der Schweighäuser im Kunstblatt 1826 Nr. 90 berichtet: „Das elegant geformte Glas von milch- „farber Weisse ist durch kleine gläserne Stübchen in ein weiteres, gleich- „sam aus unter einander verbundenen kreisförmigen Maschen geflochtenes „Netz oder Körbchen von purpurfarbenem Glase befestigt und mit einer „Inscription aus grünem Glase versehen. Man steht bei der Betrachtung „dieser in allen Stücken wundervoll vollendeten Arbeit im Zweifel, ob das „Netz auf's Künstlichste an der Lanze über die es befestigenden Stübchen „geflochten worden ist, oder ob das von den Alten mit so grosser Geschick- „lichkeit angewandte Drehrad damit beschäftigt war. Fea erklärt sich für „die letzte Meinung, und das Glas, welches er in Händen hatte, scheint „noch sicherere Zeichen der Arbeit an sich getragen zu haben, als das „unsere. — Die Inschrift des unsern (die Buchstaben umgeben den obern „Rand) ist leider zum Theil gebrochen und zwei fehlende Stücke waren — „nicht mehr zu finden. Das übriggebliebene heisst XIM . . NE „AVGV . . . woraus sich jedoch bei der Seltenheit der Silbe XIM in dem „Namen der Auguste, und da zwischen derselben und der Silbe NE gerade „2 Buchstaben fehlen, mit ziemlicher Gewissheit libe oder salve MAXIMIANE

„*AVGVSTE restituiren lässt, was dadurch um so wahrscheinlicher wird, dass in demselben Grabe auch eine Goldmünze des Kaisers Constans I., der nicht lange nach den beiden Maximianen regiert hat, gefunden worden ist. — Dieses Grab wurde an demselben Thore Strassburgs (dem Weissen-thurmthore) gefunden, wo schon seit Jahrhunderten die meisten römischen Gräber, besonders der 8. Legion, entdeckt worden. Das Glas dürfte daher einem Tribun dieser Legion gehört haben, der es von einem der Maximinane zum Geschenk erhielt, und viele Jahre nachher als etwas sehr kostbares mit sich begraben liess.*“

Nach Schulcz (*anforina di vetro con bassirilievi rinvenuta in Pompeji Annal. d. Instituto di Corrisp. arch. t. XI. p. 96*) befindet es sich jetzt im k. Museum zu München; dort entsinne ich mich aber nicht es gesehen zu haben.

4) *Einigermassen ähnlich ist: Un balsamario azzurro appartenente alla collezione del cav. Maler in Roma (jetzt in Baden) si vede attaccato in alcune parti con una materia vetrina un ornamento di archi incrociati che gira il vasetto.*

Man sieht, die Kölner Gefässe sind nicht die prachtvollsten ihrer Art, denn sie zeigen nur eine einzige Farbe; aber ihre Form ist zierlicher als das novaresische Gefäss, dessen Form bauchiger ist, und durch das zu hoch hinaufreichende Netz entstellt wird. Die Arbeit ist bei allen dieselbe, wird sich aber mit völliger Gewissheit nur durch Versuche bestimmen lassen. Nach Plinius a. a. O. wurde das geschmolzene Glas aus den Öfen in die Werkstatt gebracht und gefärbt. Einiges wurde geblasen, anderes mit dem Drehrade, wie Edelsteine, bearbeitet, anderes wie Silber ciselirt. Letztere Art wird besonders bei erhobener Arbeit in runden Figuren in hartem Glase und Bergkristall, welchen die Cinquecentisten übrigens besser zu behandeln wussten, in Anwendung gekommen sein. Bei Gefässen, wie das

unsrige, ist das Drehrad wahrscheinlich gebraucht worden — denn, wenn die Buchstaben geblasen wären, so würden sie wohl runder ausgefallen sein, als namentlich in der griechischen Inschrift das Sigma und Omega, dessen Form auch paläographisch bemerkenswerth ist. Die breiten Stege oben an den Buchstaben, z. B. am Alpha, sprechen ebenfalls für eine Arbeit am Glase selbst, nicht, wie Schulcz vom Netze meint, für eine spätere Anschmelzung. Auch nimmt man an den abgebrochenen Buchstaben des kleinern Bechers keine Spur einer Zusammensetzung wahr. Ob es freilich dergestalt möglich war, verschiedene Farben anzubringen, weiss ich nicht zu entscheiden und wünsche sehr, dass ein Sachverständiger sich darüber äussern möge. Ferner spricht für Winckelmann's Ansicht der Name dieser Glasgefässe, denn höchst wahrscheinlich sehen wir in ihnen jene *vasa diatreta*, welche gelegentlich als Arbeit der *Diatretarii* erwähnt werden (Forcellini s. v. u. Müller Handbuch d. Archäol. d. Kunst §. 316. 4) und worauf sich Cod. Just. X. 1. 64. und folgende Stelle des Javolenus Dig. L. X. t. 2. 27. §. 29. beziehen: *Si calicem diatretum faciendum dedisti, si quidem imperitia fregit, damni injuria tenebitur, si vero non imperitia fregit, sed rimas habebat vitiosas, potest esse excusatus*, wo die von Gothofredus gebilligte, irrige Erklärung des Turnebus Adv. XXVII. 31. schon von Salmasius ad Vopisc. I. I. berichtigt wurde. Man gab also den schon fertigen Calix dem Diatretarius, um einen diatretus daraus zu machen, d. h. wie ich glaube, ein fertig geblasenes Glas, welches mit dem Drehrade bearbeitet werden sollte.

Beide Gefässe sind verküpflich. Es ist zu wünschen, dass sie, wie es mit dem Weidener Schatze auf die dankeswertheste Weise durch Herrn geheimen Legationsrath von Olfers geschehen ist, durch die Fürsorge des Staates dem Vaterlande erhalten werden.“

(*Monumente des k. k. Münz- und Antiken-Kabinets von Dir. Jos. Arneth*).

1849. Seite 41. 42.

„ — . — . *Bruchstücke eines Bechers von Glas. Dieser Becher spielt in's Opalartige, welches jedoch nur durch die Oxydation*) geschieht. Die Phönizier, Griechen und Römer haben das Glas so schön zu bearbeiten gewusst, dass unsere gleichfalls sehr weit fortgeschrittene Glasfabrikation gewiss viel lernen könnte. Der vorliegende Becher enthält am Rande, aus der dicken Masse des Glases geschnitten, die Buchstaben FAVENTIB (us amicis?), eben so viele sind weggebrochen, dann ist wie die Buchstaben ein erhobenes sehr schönes Netz auf dem Becher. Unter den Resten vorzüglicher Glasarbeiten zeichnen sich aus: Ein Fragment, einen weiblichen Kopf darstellend, im k. k. Kabinete;¹⁾ — Die Portland Vase;²⁾ — Die grossen Werke, die Buonarrotti aus dem Vatican beschrieben;³⁾ — Der Becher im Besitze der Trivulzi's zu Mailand, gefunden im Novaresischen 1725, mit der Aufschrift: BIBE VIVAS MVLTIS ANNIS;⁴⁾ — Der*

*) Ueber das Farbenspiel ein vortrefflicher Aufsatz von P. P. (Paul Partsch) bei Gelegenheit einer in der Militärgrenze gefundenen Glaspasta. Wiener Zeit. Nr. 54. S. 899. u. Nr. 56. S. 411. 412.

¹⁾ Tab. XIII. Nr. 3.

²⁾ Synopsis of the British Muscum.

³⁾ Osservaz. s. alc. Medaglioni antichi p. 427. 437.

⁴⁾ Winckelmann Geschichte der Kunst (Eiselein) I. Buch. 2. 20—27 und 12. B. S. LXXXIV. Winckelmann Storia delle Arti (Fea) 1. 2. 25. (1).

oben beschriebene Becher, gefunden in einem Grabe bei Daruvár in Slavonien am 15. Mai 1785 an einem Berge gegen Morgen. — Der bei Strassburg 1826 gefundene Becher mit der Aufschrift: XIM . . NE AVGV . . . ⁵⁾ — dann die zwei in Köln im April 1844 gefundenen Becher ⁶⁾ — mit der Aufschrift: ΠΙΕ ΖΗΣΑΙΣΚΑΛΘΣ, auf dem andern: BIBE MVLTIS ANNIS. — Ein ähnlicher Becher wurde 1844 im Tolnaer Comitatus zu Szekszárd bei einem schönen Sarge gefunden. Dieser ist gearbeitet wie der gegenwärtige, und hat die Inschrift: ΑΕΙΒΕ ΤΩ ΠΟΙΜΕΝΙ ΠΙΕ ΖΗΣΑΙΣ ⁷⁾. Die Formen dieser Arbeiten gleichen einander sehr; alle haben oben am Rande die Inschrift, deren Zurufsformeln einander sehr ähnlich sind ⁸⁾; — nur die zu Wien und Pest aufbewahrten sind neu. Sie gehören zu der Art Gefässen, die vasa diatretea genannt wurden ⁹⁾. — Eine ungemein schöne Glasschale befindet sich im Museum zu Neapel ¹⁰⁾.⁴,

Ezekután lássuk :

1. Díszedényünk körirat értelmét :

Ha az alól levő delfineket tekintem, már első pillanatban arra a gondolatra kell jönnöm, hogy az edény

⁵⁾ Schweighäuser Kunstblatt. 1826. Nr. 90.

⁶⁾ Urlichs Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande. 1844. S. 377--382. V. u. VI. Band.

⁷⁾ Buonarrotti Filippo Osservazioni s. a. frammenti di vetro. Tav. XV. 98. — Tav. XIX. 212.

⁸⁾ Die Lithographien wurden mir vom Herrn August v. Kubinyi, Director des Museums in Pest, 1847 gezeigt, der sie bald herausgeben will.

⁹⁾ K. O. Müller Archäologie §. 316. 4.

¹⁰⁾ Mus. Borb. XI. Tab. XXVIII. XXIX.

Krisztusnak emlékére készült, minekutánna a hal ichtis, Krisztusnak jelképe. A körirat abban még inkább megerősít, mert kérdelem : mit tesz a szó „*AEIBE*“ áldozz? nem egyebet, mint eucharistia vagy Domini coena, urvacsorája. Igaz, hogy a „*AEIBE*“ görög szó, mely áldozatot jelent, semmiféle keresztény szótárban nem vétetik úgy, mint az eucharistia, sacra Domini coena, vagy communio synonymumának, de kérdelem : nem lehetséges-e, hogy a kereszténység első idejében, midőn még az egyházi kifejezésekre nézve keresztény őseink magukkal tisztában nem voltak, ezt, minekutánna különben is, egy az értelme, nem használhatták?

A „*ΤΩ ΠΟΙΜΕΝΙ*“, deákul pastori, „a pásztornak“ szó alatt nem lehet egyebet érteni, mint Üdvözítőnket, a jó pásztort, kinek számára a libatio (áldozat) megtörtént.

A „*ΠΙΕ*“, bibe, igyál, nem jelent egyebet, mint élj az urvacsorájával, vagy áldozzál.

A „*ΖΗΣΑΙΣ*“ vives, vagy élni fogsz értelme — üdvözölni fogsz.

Vagyis az egész magyarázata : „Áldozz Krisztusnak, élj az urvacsorájával s üdvözülni fogsz“.

Mi 2-szor díszedényünk használatát illeti, kétség sincsen, hogy a kereszténység valamely első századában az urvacsorájánál, vagyis communionál áldozat-edényül szolgált.

Ha a harmadik kérdést, t. i. korát tekintem, itt ismét

combinációra van szükségünk, s vissza kell térnünk magára a sarcophagra s a körülötte lelt egyéb eszközökre.

Minekutánna a sarcophag külső alakja, annak mythicus domborművei, a csontváz, mely benne találtatott, a vaskamók, s ezek köröntvénye az ön, számos üveg- eserép- és rézedények arra mutatnak, hogy ezen egész síremlék a vaskorszakból való, s a halott mythosi szertartással temet- tetett el, meglepő első pillanatra, hogyan jó mégis ezek közé a keresztény időbeli és keresztényi szertartásokhoz tartozó üvegdiszedény?

Itt vissza kell mennem a kereszténység kezdetére : Tudva van, hogy már Augustus, mikor a Delphicum ora- culomot tanácsadásra felkérte, tőle ezen választ nyerte :

„Me puer hebraeus divum pater ipse gubernans,

. Cedere sede jubet, tristemque redire sub orcum

Aris ergo dehinc, nostrisque abscedito Caesar“.

S így megszűntek az Apollo papjai működni, helyt adván a kereszténységnek. Azonban Fehérváry gyűjtemé- nyében van egy elefant-csontból dyptichon az első keresz- tényiség idejéből, mely Krisztus felfeszítését ábrázolja, fe- lette a nap mint koronás Apollo, a hold mint Dianna tűnnek fel mellkép alakban. Mi arra mutat, hogy a keresztény- ség első idejében, s illetőleg századában nem voltak tisztá- ban, s a mythológiát gyakran összekeverték a keresztény- séggel.

Továbbá több ehhez hasonló edények találtattak, melyeken : „vivatis in Deo, Zesus Cristus, vivas cum tuis feliciter“ feliratok olvashatók *) melyeken úgy látszik, hogy a mythicus időszak keverve volt a keresztényi idősakkal.

Egyébiránt ha tekintem, hogy a szentírás Pál a korinthusbeliekhez írt első levele 7-ik részének 12. 13. 14. 15. verseiben a házasságról ezeket mondja:

„Egyebeknek pedig én mondom, nem az Ur: ha valamely atyafiának hitetlen (pogány) felesége legyen, mely ő vele együtt akar lakni; azt el ne bocsássa.

És a mely asszonyi-állatnak hitetlen férje legyen, és az vele akar lakni; el ne hagyja az asszonyi-állat azt.

Mert a hitetlen férfit megsejtelített az ő feleségében: és a hitetlen asszonyi-állat megsejtelített az ő férjében: mert ha különben volna, a ti gyermekitek tisztátalanok volnának; de azok szentek.

Ha pedig a hitetlen elmegyjen, ám menjen! nem vettetett rabság alá az atyafi, vagy a keresztény asszonyi-állat ez ilyen dologban: de békeségre hívott minket az Isten“.

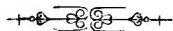
Ha továbbá a keresztény első írókat, nevezetesen Tertuliant, ki Krisztus után 220-dik év körül élt, olvassuk, úgy tapasztaljuk, hogy a kereszténység kezdetében szabad volt a keresztények összeházasodása a pogányokkal.

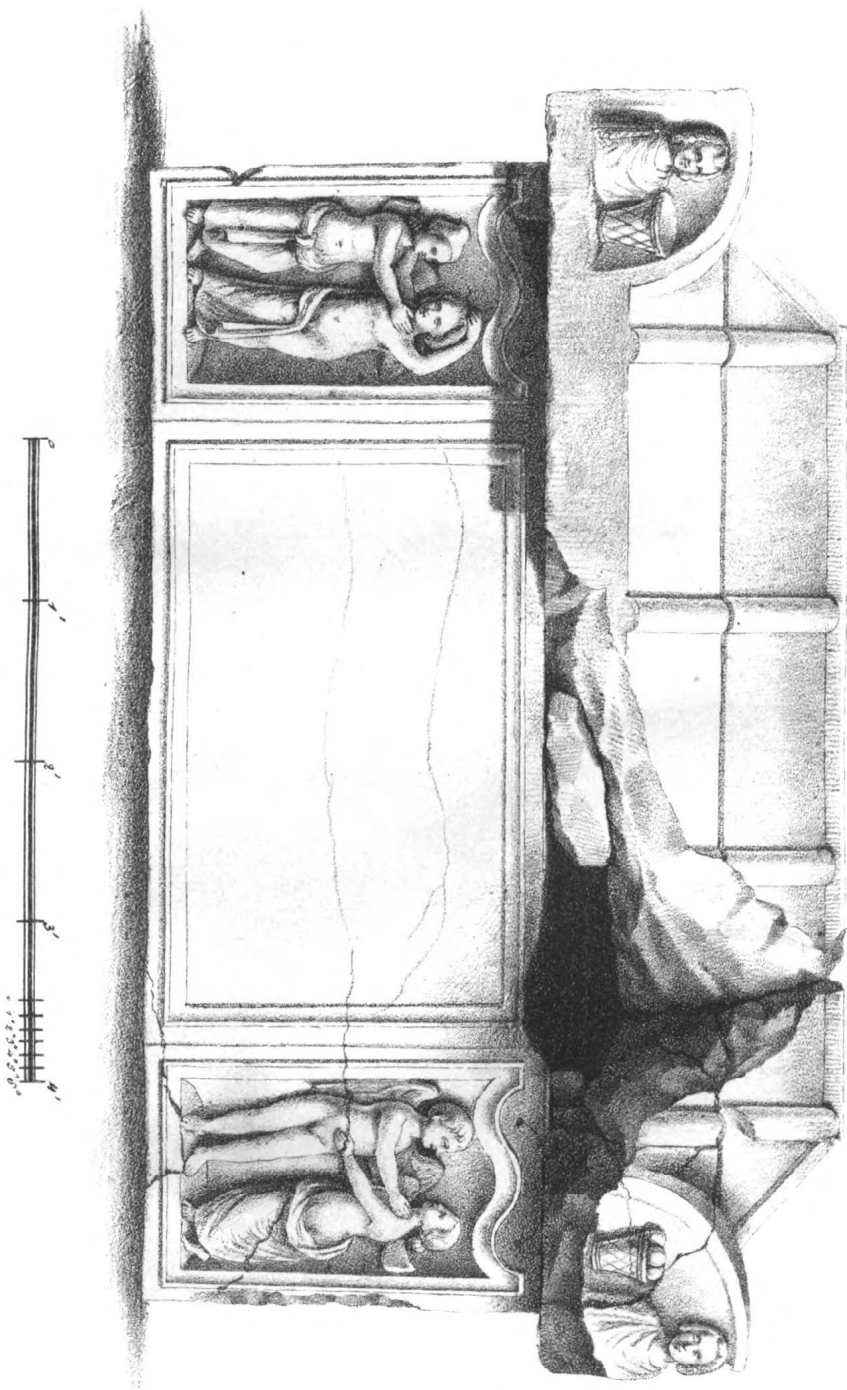
Tudva van, hogy a kereszténység kezdetekor, félvén az ezt követők, kivált ott, hol keverve pogányokkal, s talán

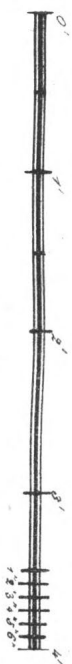
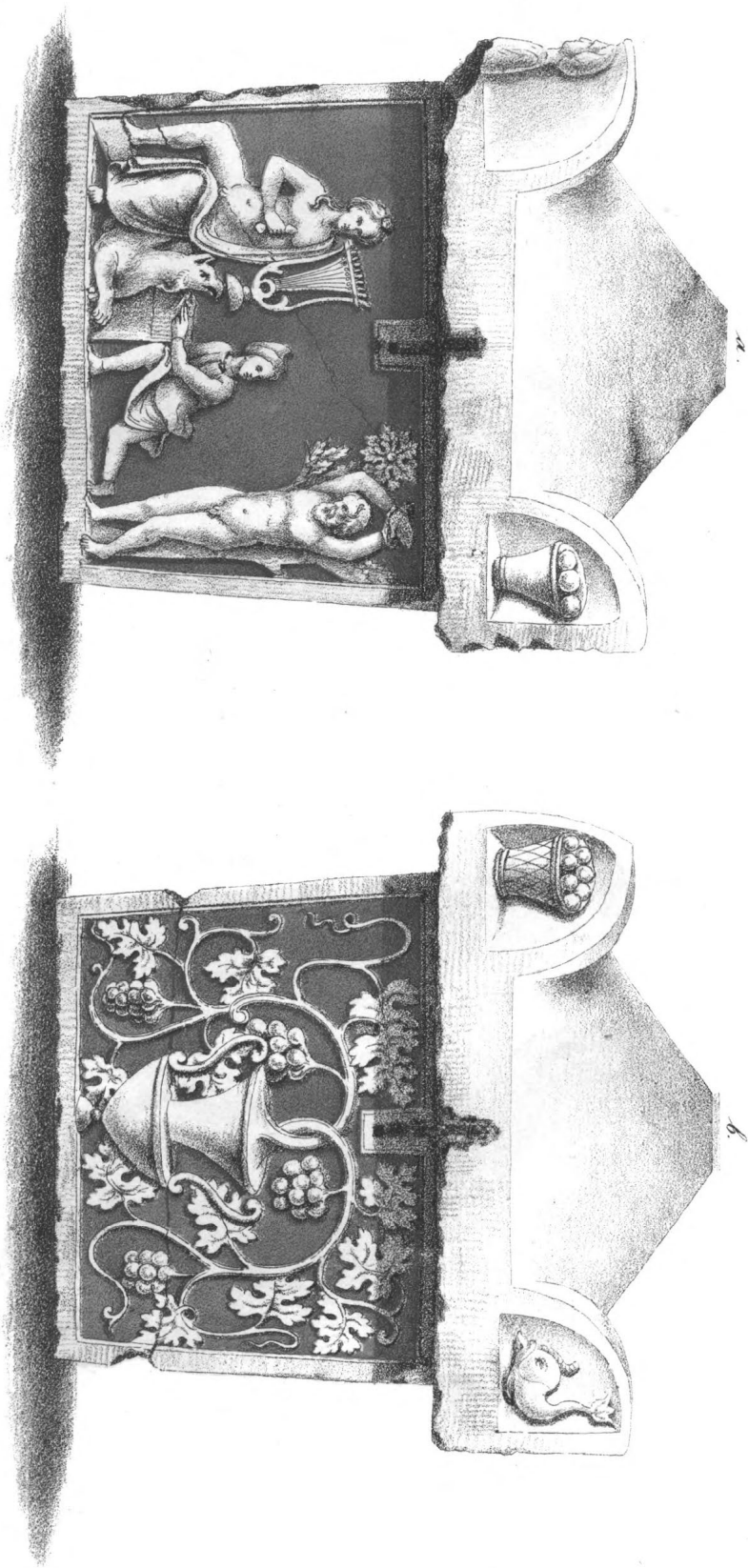
*) Lásd: Catacombes de Rome par Louis Perret. Paris. 1853.

kisebb számban voltak, az üldözésektől, vallásos áhitatoságukat zárt helyeken, pincékben, barlangokban, magok közt tartották; hihető tehát, hogy a leírt sarcophagunkban eltemetett nő keresztény volt, férje pedig pogány, s ez előbb meghalt feleségét külsőleg egészen a mythosi szertartások szerint, még pedig, ha a nagyszerű sarcophagot, temetési áldozathoz szükségelt, s ott talált számos eszközöket nézem, egész halotti pompával temettetett el. A többi eszközök közt pedig a megholt legkedvesebb edényét, melyből az urvacsoráját vette; mely a kereszténység első idejében mind a két szín alatt vétetett, irántai kegyeletből szintén melléje tétette.

Mi korát régiségeinknek illeti, ezt pontosan elhatározni nem lehet, évnék semmi jele nem lévén, annyi azonban bizonyos, hogy a kereszténység harmadik vagy negyedik századából való; melyben az akkori Pannoniában csak gyérren voltak keresztények. A pharosi márványból készült sarcophag, és az üvegdíszedényen levő görög körirat pedig arra mutatnak, hogy a megholt nő valami nagy házból levő görög (bizanti) származásu lehetett.

Nyomt. Walzel A. F.

